18- EBVABU TAKSIRI'S-SALAT
1- Kisaltmak Hakkinda Gelen Seyler ve Yolcunun Namazi Kisaltmak Için Kaç Gün Ikaamet Edecegi
Babi
2- (Tas Atma Günlerinde) Mina'da Namaz Babi
3- Bab: Peygamber (S) Hacci Sirasinda Mekke'de Kaç Gün Ikaamet Etti?
4- Bab: Musalli Kaç Günlük Mesafede Namazi Kisaltir?
5- Bab: Yolcu (Sefer Kasdiyle) Yerinden Çiktigi Zaman (Dört Rek'atli) Namazlari Kisaltir
6- Yolcu Sefer Esnasinda Aksam Namazini Üç Rek'at Olarak Kilar Babi
7- Binekler Üzerinde ve Binegin Yönelttigi Herhangi Cihete Dogru Nafile Namazi Kilinmasi Babi
8- Binek Üzerinde (Kilinacak Nafile Namazda Rüku ve Sucud Için) Îma Edilmesi Babi
10- Esek Üzerinde Nafile Namazi Kilinmasi Babi
11- Seferde Farz Namazlarin Ardinda ve Önünde Nafile Kilmayan Kimse Babi
12- Seferde Farz Namazlarin Arkalari ve Önlerinde Olmayarak (Yani Ratibelerin Haricinde Olarak) Tatavvu' Namazi Kilan Kimse Babi
13- Seferde Aksam Ile Yatsi Namazlari Arasini Cem' Etmek Babi
14- Bab: Yolcu Aksam Ile Yatsi Namazlari Arasini Cem' Ettigi Zaman Ezan mi Yahud Ikaamet mi Eder?
15- Bab: Yolcu, Günesin Ortadan Meyl Etmesinden Önce Yola Çiktigi Zaman Ögle Namazini Ikindiye Kadar Geriye Birakir
16- Bab: Günes Meyl Ettikten Sonra Yola Çiktigi Zaman Ögle Namazini Kilar, Sonra Binegine Biner
17- Oturanin Namazi Babi
18- Oturanin Îma Ile Namazi Babi
19- Bab: Oturarak Namaz Kilmaya Güç Yetiremedigi Zaman Yan Üstü Yatarak Kilar
20- Bab: (Kiyamdan Âciz Olan Kimse) Namaza Oturarak Basladiktan Sonra Sihhat Bulsa Yahud Bedeninde Bir Hafiflik Hissetse, Namazin Kalan Kismini Ayakta Tamamlar (Yeni Bastan Kilmaz)

Rahman ve Rahim olan Allah 'in ismiyle

18- EBVABU TAKSIRI'S-SALAT

(Namazin Kisaltilmasi Bâblari) [1]

1- Kisaltmak Hakkinda Gelen Seyler ve Yolcunun Namazi Kisaltmak Için Kaç Gün Ikaamet Edecegi

Babi [2]

1- .....Ibn Abbâs (R): Peygamber (S) -Mekke'de- ondokuz gün namazi kisaltarak ikaamet etti. Biz

de sefer ettigimizde ondokuz gün kalirsak (dört rek'ath) namazlari kisaltir; daha fazla kalirsak namazlari tamâm ederiz, demistir [3].

2-.....Bize Yahya ibnu Ebî Ishâk tahdîs edip söyle dedi: Ben Enes'ten isittim; o söyle diyordu: Biz Peygamber (S) ile birlikte (hacc niyetiyle) Medine'den Mekke'ye çiktik [4]. Peygamber bize Medîne'-ye döndügümüz zamana kadar (aksamdan baska namazlari hep) ikiser rek'at ikiser rek'at kildiriyordu. (Râvî Yahya dedi ki:) Ben Enes'e: Mekke'de hiç ikaamet ettiniz mi? diye sordum. Enes: Mekke'de on gün ikaamet ettik, dedi [5].

2- (Tas Atma Günlerinde) Mina'da Namaz Babi [6]

3-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Minâ'da Peygamber (S) ile, Ebû Bekr ile, Umer ile, emîrliginin evvellerinde Usmân ile birlikte hep ikiser rek'at kildim. Sonra Usmân namazi dörde tamamladi [7].

4- Bize Ebû'I-Velîd tahdîs edip söyle dedi: Bize Su'be (ibnu'l-Haccâc) tahdîs etti. Dedi ki: Bize Ebû Ishâk haber verip söyle dedi: Ben Harise ibnii Vehb'den isittim, o: Peygamber (S) Minâ'da en emîn oldugu hâlde bize namazi iki rek'at olarak kildirdi, dedi [8].

5-.....Bize Ibrâhîm (en-Nahaî) tahdîs edip söyle dedi: Ben Abdurrahmân ibn Yezîd'den isittim; o söyle diyordu: Usmân ibn Affân (R) bize Minâ'da dört rek'at farz kildirdi [9]. Bu keyfiyet Abdullah ibn Mes'ûd(R)'a söylenildigi zaman, o: "Innâ lillâhi ve innâ ileyhirâci-ûn (Bizler Allah'iniz ve bizler muhakkak O'na dönücüleriz) (ei-Bakara: 156), dedikten [10] sonra: RasûIullah(S)'in ardinda Minâ'da iki rek'at kildim. Ebû Bekr(R)'in ardinda Minâ'da iki rek'at kildim. Umer ibnu'l-Hattâb(R)'in ardinda da Minâ'da yine iki rek'at kildim. Âh nasîbim o dört rek'at olacagina keski (Allah katinda) kabul olunmus iki rek'at olsa, dedi [11].

3- Bab: Peygamber (S) Hacci Sirasinda Mekke'de Kaç Gün Ikaamet Etti? [12]

6-.....Bize Eyyûb (Sahtiyani), Ebû'l-Âliye el-Berâ'dan olmak üzere tahdîs etti. Ibnu Abbâs (R) söyle demistir: Peygamber (S) ile sahâbîîeri Mekke'ye hacc niyetiyle telbiye ederek, Zu'1-hicce ayinin dördüncü günü sabahi geldiler [13]. Peygamber, yanlarinda kurbanlik hayvani getirenleri müstesna tutup, digerlerine hacclarini umre'ye çevirmelerini emir buyurdu.
Atâ ibn Ebî Rebâh, bu hadîsi Câbir ibn Abdillah'tan rivayet etmekte Ebû'l-Âliye'ye mutâbaat etmistir [14].

4- Bab: Musalli Kaç Günlük Mesafede Namazi Kisaltir? [15]

Peygamber (S), bir gün ve bir gecelik müddete "sefer" adini vermistir [16].
Ibn Umer ile Ibn Abbâs dört berîdlik mesafe içindeki seferde namazi kisaltirlar, orucu da tutmazlardi. Dört berîd, onalti fersahtir [17].

7- Bize Ishâk ibn Ibrâhîm el-Hanzalî tahdîs edip söyle dedi: Ben Ebû Usâme (Hammâd ibn Üsâme el-Leysî)'ye: Bize Ubeydullah, Nafizden; o da Ibn Umer'den olmak üzere tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Kadin mahrem sahibinin maiyyetinde olmak müstesna, üç günlük mesafeye yolculuk etmez" buyurmustur.

8-.....Bize Yahya (ibn Saîd el-Kattân), Ubeydullah'tan; o da Nâfi'den; o da Ibn Umer'den tahdîs etti. Peygamber (S): "Kadin, nikâh geçmez bir mahrem sahibinin maiyyetinde olmak müstesna, üç gün yolculuk etmez" buyurmustur.
(Buhârî'nin seyhlerinden biri olan) Ahmed ibn Muhammed el-Mervezî bu hadîsi, îbnu Mubârek'ten; o da Ubeydullah el-Umerî'den; o da Nâfi'den; o da Ibn Umer'den; o da Peygamber'den rivayet etmekte Ubeydullah el-Umerî'ye mutâbaat etmistir [18].

9-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S): "Allah'a ve âhiret gününe îmân eder bir kadina, yaninda bir mahremi olmaksizin bir gün bir gecelik mesafeye kadar yolculuk etmesi halâl olmaz" buyurdu [19].
Geçen hadîsin metninin lâfzim M ak bun* den; o da Ebû Hurey-re'den olmak üzere rivayet etmesinde Yahya ibn Ebî Kesîr, Süheyl îbn Ebî Salih ve Imâm Mâlik, Ibn Ebî Zi'b'e mutâbaat etmislerdir [20].

5- Bab: Yolcu (Sefer Kasdiyle) Yerinden Çiktigi Zaman (Dört Rek'atli) Namazlari Kisaltir [21]

Ve Alî aleyhi's-selâm sefere çikti da, Kûfe'nîn evlerini görür hâlde iken namazi kisaltti. Bu seferden döndügü
zaman: Iste Kûfe'nin evleri göründü (namazi tam mi kilacagiz)? denildi. Alî:
Hayir; Kûfe'ye girinceye kadar kasr yapariz, dedi [22].

10-.....Enes(R): Ben ögle namazini Medine'de Peygamber'in maiyyetinde dört rek'at olarak, ikindi namazini ise Zu'I-Huleyfe'de iki rek'at olarak kildim, demistir [23].

11-.....Bize Sufyân (ibn Uyeyne), ez-Zuhrî'den; o da Urve'den tahdîs etti. Âise (R) söyle demistir:

Namaz ilk farz kilindigi zaman iki rek'at olarak (farz kilindi). (Hicret'ten) sonra sefer namazi oldugu gibi birakildi da hazar namazi dört rek'ata tamamlandi.
Ibn Sihâb ez-Zuhrî dedi ki: Ben Urve'ye: Öyle olunca Âise neden seferde dört rek'at kilardi? dedim. Urve: Âise de Usmân'in te'-vîl etmesi gibi te'vîl etmisti, dedi [24].

6- Yolcu Sefer Esnasinda Aksam Namazini Üç Rek'at Olarak Kilar Babi

12-.....Bize Suayb (ibn Ebî Hamza), ez-Zuhrî'den haber verdi. O söyle demistir: Bana Salim, Abdullah ibn Umer'den haber verdi. Abdullah ibn Umer (R): Ben RasüIullah(S)'i, seferde acele sürüp gittiginde aksam namazini geri birakip, onu yatsi namazi ile birlestirir gördüm, demistir. Salim: (Babam) Abdullah ibn Umer de acele sürüp gittigi zaman bunu yapardi, dedi.
Leys ibn Sa'd (Suayb'in rivayeti üzerine) sunu ziyâde edip, söyle dedi: Bana Yûnus ibn Yezîd, Ibn Sihâb'dan tahdîs etti. Salim: (Babam) Ibnu Umer (R) aksam ile yatsi namazlarini Muzdelife'de birlestirirdi, demistir.
Salim söyle demistir: Babam Abdullah ibn Umer'e, zevcesi Sa-fiyye bin-tu Ebî Ubeyd'in ölüm haberi ulastirilmisti. Aksam namazini te'hîr etti. Ben kendisine namazi hatirlattim. Bana yürü dedi. Ben yine kendisine namazi söyledim. Tekrar bana yürü dedi. îki mil yâ-hud üç mil kadar yürüdükten sonra bineginden indi ve (cem' ederek) namazi kildi. Sonra: Ben Peygamber(S)'i, acele sürüp gittigi zaman böyle kilar gördüm, dedi [25].
Ve yine Abdullah ibn Umer söyle demistir: Ben Peygamber'i söyle yaparken gördüm: Yolculukta acele sürüp gittigi zaman aksam na-mâzmi ikaamet eder ve onu üç rek'at olarak kildirdiktan sonra selâm verirdi. Ondan sonra yatsiyi ikaamet edinceye kadar pek az bekleyip, onu da iki rek'at kildirir, sonra selâm verirdi. Yatsidan sonra da gece ortasinda kalkincaya kadar hiçbir namaz kilmazdi [26].

7- Binekler Üzerinde ve Binegin Yönelttigi Herhangi Cihete Dogru Nafile Namazi Kilinmasi Babi

13-.....Âmir ibn Rabîael-Anzî(37): Ben Peygamber(S)'i binek devesi üzerinde, devesi O'nu ne tarafa yöneltmisse o tarafa dogru namaz kilarken gördüm, demistir [27].

14-.....Câbir ibn Abdillah (R): Peygamber (S) tatavvu' namazini, binek üzerinde iken kibleden baska cihete (yönelmis olarak) kilar idi, diye haber vermistir [28].

15-.....Bize Mûsâ ibnu Ukbe, Nâfi'den tahdîsetti. O söyle demistir: Ibnu Umer (R) binit devesi üzerinde namaz kilardi1 ve yine binit üzerinde vitir namazini da edâ eder idi ve Peygamber (S)'in de -böyle yapar oldugunu haber verirdi [29].

8- Binek Üzerinde (Kilinacak Nafile Namazda Rüku ve Sucud Için) Îma Edilmesi Babi

16-.....Bize Abdullah ibnu Dînâr tahdîs edip söyle dedi: Abdullah ibnu Umer (R) sefer esnasinda binegi üzerinde, binegi her ne tarafa yönelirse, îmâ ederek namaz kilardi ve Peygamber(S)'in de böyle yapar oldugunu zikrederdi [30].

17-.....Âmir ibnu Rabîa (R) haber verip söyle demistir: Ben Rasûlullah(S)'i binek devesi üzerinde, binegi hangi cihete yönelirse o cihete dogru, nafile namazi kilar gördüm. Ve Rasûlullah bunu farz olan namazda yapmaz idi.
Ve Leys söyle dedi: Bana Yûnus (ibn Yezid), Ibnu Sihâb'dan tahdîs etti. O söyle demistir: Salim: Abdullah ibn Umer yolcu iken geceleyin binek hayvani üzerinde nafile namazi kilardi; bunda yüzü hangi cihete olursa olsun, aldirmazdi, dedi.
Abdullah ibnu Umer söyle demistir: Rasûlullah (S) de binit devesi üzerinde, yüzü hangi cihete yönelik olursa olsun, nafile namazi kilardi. Ve yine deve üzerinde vitir namazini da edâ ederdi. Su kadar var ki Rasûlullah, binek üzerinde farz namazi kilmazdi [31].

18-.....Abdurrahmân ibn Sevbân söyle demistir: Bana Câbir
ibnu Abdillâh (R): Peygamber (S) binit devesi üzerinde olarak dogu tarafina dogru (nafile) namazi kilardi. Farz namaz kilmak istedigi zaman bineginden inip kibleye yönelirdi, diye tahdîs etti [32].

10- Esek Üzerinde Nafile Namazi Kilinmasi Babi

19-..... Bize Enes ibnu Sîrîn tahdîs edip söyle dedi: Enes ibn Mâlik (R) Sam'dan döndügü vakit karsilamaga çiktik. Ona Aynu't-Temr'de kavustuk. Gördüm ki yüzü -eliyle isaret ederek- su canibe, yânî kiblenin sol tarafina oldugu hâlde bir esek üzerinde namaz kiliyor. Ben ona: Ben seni kibleden baska cihete namaz kiliyor gördüm, dedim. Bunun üzerine Enes: Rasûlullah(S)'in böyle yaptigini görmemis olaydim ben de yapmazdim, dedi [33].
Bu hadîsi Ibrâhîm ibnu Tahmân, Haccâc ibn Haccâc el-Bâhîlî'den; o da Enes ibn Sîrîn'den; o da Enes ibn Mâlik'ten; o da Peygamber'den olmak üzere rivayet etmistir [34].

11- Seferde Farz Namazlarin Ardinda ve Önünde Nafile Kilmayan Kimse Babi [35]

20-.....Hafs ibnu Âsim tahdîs edip söyle demistir: Ibnu Umer (R) sefere çikti da, söyle dedi: Ben Peygamber (S) ile birlikte yolculuk ettim; O'nim seferde nafile kilar oldugunu görmedim. Zikri yüce olan Allah da: "Lekad kâne lekum fî Rasûlillâhi usvetun hasenetun (= Muhakkak Allah Elçisinde size güzel bir örnek vardir)" buyurdu.

21-.....îsâ ibnHafs söyle demistir: Bana babam tahdîs etti ki, kendisi Ibn Umer'den söyle derken

isitmistir: Ben Allah Elçisi'ne seferde yoldaslik ettim; O, seferde iki rek'attan fazla kilmiyordu. Ebû Bekr, Umer ve Usmân(R)'a da seferde yoldaslik ettim; onlar da böyle yapiyorlardi [36].

12- Seferde Farz Namazlarin Arkalari ve Önlerinde Olmayarak (Yani Ratibelerin Haricinde Olarak) Tatavvu' Namazi Kilan Kimse Babi [37]

Ve Peygamber (S) seferde sabah namazinin iki rek'at râtibesini kildi.

22-.....Ibnu Ebî Leylâ söyle demistir: Bize Ümmü Hânif den baska hiçbir kimse Peygarnber'in duhâ namazi kildigini gördügünü haber vermedi. ÜmmüHanî'-.Peygamber'in Mekke Fethi günü kendi evinde yikandigini, akabinde sekiz rek'at namaz kildigini zikretmis ve: Peygamber'in bu namazdan daha hafif bir namaz kildigini görmedim. Su kadar var ki, Rasûlullah rukû'u ve sucûdu tamamliyordu, demistir.

Ve Leys ibn Sa'd da söyle demistir [38]: Bana Yûnus ibn Yezîd el-Eylî, Ibn Sihâb'dan tahdîs etti. Ibn Sihâb ez-Zuhrî söyle demistir: Bana Abdullah ibnu Âmir tahdîs etti. Ona da babasi Âmir ibn Rabîa el-Anzî, Peygamber(S)'i seferde geceleyin nafile namazini binit devesinin üzerinde ve devesi O'nu ne tarafa yöneltirse o tarafa dogru kildigini haber vermistir.

23-.....ez-Zuhrî söyle demistir. Bana Salim ibn Abdilîah, Ibn Umer'den, Rasûlullah'm seferde binit devesi üzerinde yüzü nereye yönelik olursa olsun basiyle îmâ ederek nafile namazi kilar oldugunu ve Ibn Umer'in de bunu yapar oldugunu haber verdi [39].

13- Seferde Aksam Ile Yatsi Namazlari Arasini Cem' Etmek Babi [40]

24-.....Bize Sufyân Ibn Uyeyne tahdîs edip söyle dedi: Ben ez-Zuhrî'den isittim; o da Sâlim'den; o da babasi Abdilîah ibn Umer'den. O: Peygamber (S) yürüyüs siddetli oldugu zaman aksam ile yatsi namazlari arasini da cem' eder idi.

Ve Ibrâhîrn ibn Tahmân, el-Hüseyn el-Muallim'den; o da Yahya ibn Ebî Kesîr'den; o da Ikrime'den; o da Ibn Abbâs'tan söyledi. Ibn Abbâs (R) söyle demistir. Rasûlullah (S) yürüyüs üzere oldugu vakitte [41] ögle ile ikindi namazlari arasini cem' ederdi. Ve (keza) aksam ile yatsi namazlari arisini da cem' eder idi.

Ve yine Hüseyn el-Muallim'den; o da Yahya ibn Ebî Kesîr'den; o da Hafs ibn Ubeydillah ibn Enes'ten; o da Enes ibn Mâlik'ten; o: Peygamber (S) seferde aksam namazi ile yatsi namazi arasini cem' eder idi, demistir [42].

Ve bu hadîsi Yahya el-Kattân'dan; o da Hafs'tan; o da Enes'ten tarikiyle rivayet etmekte Alî ibnu'I-Mubârek ile Harb ibn Sed-dâd, el-Hüseyn el-Muallim'e mutâbaat etmislerdir. Peygamber (S) cem' yapti [43].

14- Bab: Yolcu Aksam Ile Yatsi Namazlari Arasini Cem' Ettigi Zaman Ezan mi Yahud Ikaamet mi Eder?

25-.....Zuhrî söyle demistir: Bana Salim, Abdullah ibn Umer'den haber verdi. O söyle demistir: Ben Rasûlullah'i gördüm ki, O, sefer esnasinda yürümek O'nu acele ettirdigi zaman, aksam namazini geri birakir, nihayet aksam namazi ile yatsi namazini birlestirirdi..
Salim söyle dedi: Abdullah ibn Umer de, yürümek kendisini acele sürdügü zaman bunu yapardi. Aksam namazi için ikaamet eder, ve onu üç rek'at olarak kilar, sonra selâm verirdi. Sonra azicik durur ve yatsiya ikaamet eder, onu iki rek'at olarak kilar, sonra selâm verirdi. Bu iki namaz arasinda da, yatsidan sonra da hiçbir namaz kilmazdi; tâ gece ortasinda teheccüde kalkincaya kadar [44].

26-..... Enes ibn Mâlik (R) söyle tahdîs etmistir: Rasülullah (S) seferde su iki namaz arasini yânî aksam ile yatsi namazlarini birlestirirdi [45].

15- Bab: Yolcu, Günesin Ortadan Meyl Etmesinden Önce Yola Çiktigi Zaman Ögle Namazini Ikindiye Kadar Geriye Birakir

Bu konuda Ibn Abbâs'in, Peygamber'den rivayeti vardir [46].

27-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Peygamber (S), günes devrilmeden; yâni zeval vaktinden evve! yola çiktiginda ögle namazini ikindi vaktine kadar te'hîr eder, sonra inip her iki namazi birlestirirdi. Yola çikmadan evvel günes devrildigi takdirde ise ögle namazini kildirir, sonra binerdi.

16- Bab: Günes Meyl Ettikten Sonra Yola Çiktigi Zaman Ögle Namazini Kilar, Sonra Binegine Biner

28-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Rasülullah (S), günes meyi etmeden evvel yola çiktigi zaman, ögle namazini ikindi vaktine kadar geriye birakir, sonra inip her iki namazi cem' ederdi. Eger yola çikmadan evvel günes meyi ederse, ögle namazini kildirir, sonra binegine binerdi [47].

17- Oturanin Namazi Babi

29-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) hasta oldugu hâlde kendi evinde (bir defa) namaz kildirdi idi. Bu namazi kendisi oturarak, bir takim kimseler de arkasinda ayakta kildilar. Rasûlullah onlara "Oturunuz" diye isaret etti. Namazdan çiktiginda: "Imâm kendisine uyulsun diye imâm edilir. Öyle olunca, imâm rukû'a vardigi vakit rukû'a variniz. (Basini) kaldirdigi vakit de siz (basinizi) kaldiriniz" buyurdu [48].

30-.....Enes (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) bir defa attan düstü de sag yani berelendi. Biz kendisine hasta ziyareti yapmak üzere yanina girdik. Ziyaret esnasinda namaz vakti geldi. Kendisi oturarak namaz kildi, bizler de arkasinda oturarak namaz kildik. Rasûlullah: "Imâm, ancak kendisine uyulmak için imâm yapilmistir. Öyle olunca imâm tekbîr aldigi zaman siz de (Allâhu Ekber diyerek) tekbîr alin. Imâm rukû'a vardigi zaman siz de rukû'a varin; imâm basini kaldirdiginda, siz de basinizi kaldirin. Semiattâhu limen ha-mideh dedigi vakit, sizler Rabbena ve lekeH-hamd deyin " buyurdu.

31- Bize Ishâk ibnu Mansûr tahdîs edip söyle dedi: Bize Ravh ibnu Ubâde haber verip söyle dedi: Bize Hüseyn el-Muallim, Abdullah ibn Bureyde'den; o da Imrân ibn Husayn(R)'dan haber verdi ki, Imrân Allah'in Peygamberi'ne sormustur.
H ve yine bize Ishâk haber verip söyle dedi: Bize Abdussamed haber verip söyle dedi: Ben babam Abdulvâris ibn Saîd'den isittim, söyle dedi: Bize el-Hüseyn, Ibnu Bureyde'den tahdîs edip söyle dedi: Bana îmrân ibn Husayn tahdîs etti. Kendisi bâsûrlu idi [49]. Söyle dedi: Ben Rasûlullah'a insanin oturarak namaz kilip kilamiyacagini sordum [50]. Rasûlullah: "Eger ayakta kilarsa bu efdaldir. Her kim oturarak kilarsa, ayakta kilanin yari ecrini hakk eder. Her kim de nâi-men (yânî yan yatarak) [51] kilarsa, oturarak kilanin yan ecrini hakk eder" buyurdu [52].

18- Oturanin Îma Ile Namazi Babi

32-.....Bize Hüseyn el-Muallim, Abdullah ibn Bureyde'den tahdîs etti ki, Imrân ibn Husayn -Imrân bâsûrlu bir zât idi. Buhârî'nin seyhi Ebû'Ma'mer bir defasinda "enne Imrâne" yerine "an Imrâne" demistir- söyle söyledi: Ben Peygamber'e insanin oturur hâldeki namazindan sordum. Peygamber (S): "Her kim ayakta kilarsa, bu en faziletli olandir. Her kim oturarak kilarsa, ayakta kilanin yari ecrini hakk eder. Her kim de nâimen (yânî yan yatarak) kilarsa, onun lehine oturanin yari ecri vardir" buyurdu. Ebû Abdillah el-Buhârî: Buradaki "nâimen" lâfzi, bana göre "mudtacian" ma'nâsinadir,dedi [53].

19- Bab: Oturarak Namaz Kilmaya Güç Yetiremedigi Zaman Yan Üstü Yatarak Kilar

Ve Atâ ibn Ebî Rebâh: "Kibleye dönmeye gücü yetmezse, yüzü nerede ise o tarafa dogru namaz kilar"
demistir [54].

33-.....Imrân (R) söyle demistir: Bende basurlar vardi. Peygamber(S)'e namazdan sordum,, gücün yetmezse oturarak; ona da gücün yetmezse yan üstü yatarak kil" buyurdu [55].

20- Bab: (Kiyamdan Âciz Olan Kimse) Namaza Oturarak Basladiktan Sonra Sihhat Bulsa Yahud Bedeninde Bir Hafiflik Hissetse, Namazin Kalan Kismini Ayakta Tamamlar (Yeni Bastan Kilmaz)

Ve Hasen Basrî: "Hasta dilerse iki rek'at ayakta, iki rek'ati da oturarak kilabilir" demistir [56].

34-..... Bize Mâlik, Hisâm ibn Urve'den; o da babasi Urve ibnu'z-Zubeyr'den; o da mü'minlerin aruiesi Âise'den haber verdi. Âise, Urve'ye: Allah Elçisi'nin gece namazini yasi kemâle eresiye kadar hiçbir vakit oturarak kildigini görmedigini, (yasi ilerleyince de) Kur'ân'i oturarak okur oldugunu, tâ rukû'a varmak isteyince kalkip otuz âyet yâhud kirk âyet kadar okuyup sonra rukû'a varir oldugunu haber vermistir [57].

35-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) oturarak namaz kilardi. Söyle ki: Oturdugu hâlde kiraati okur, kiraatinden otuz yâhud kirk âyet kadar kalinca ayaga kalkar ve ayakta iken o mikdâr âyetleri de okur, sonra rukû'a, daha sonra da secdeye varirdi. Sonra ikinci rek'atta da evvelkisi gibi yapardi. Namazini bitirince bakardi; eger ben uyanik olursam, benimle konusurdu; sayet uyumakta isem, yan üstü uzanirdi.

---

[1] Ebû'l-Vakt'in rivayetinde baslik böyledir. Müstemlî rivayetinde "Ebvâbu't-Taksîr" seklindedir. Bunlarin rivayetlerinde "Besmele" sabit olmamistir. "Besmele" Kerîme ve Asîlî rivayetlerinde sabit olmustur. Bâzi Buhârî nüshalarinda baslik "Kitâbu't-Taksîr" seklindedir (Aynî).

[2] el-Kasr: Bir nesneyi kisaltmak; el-Iksâr: Bu da bir nesneye kaadir Iken imtina' ile terk eylemek; et-Takstr: Bu da bir nesneye muktedir iken el çekip imtina' eylemek ma'nâsinadir (Kaamûs Ter.).
Kasr yâhud iksâr yâhud da taksîru's-salât, sefer esnasinda dört rek'atli farz namazlari kisaltip, ikiser rek'at kilmaktir. Kasru's-Salât ta'bîri daha meshur ve daha fasihtir. Kur'ân'in lügati da budur. Sabah ve aksam namazlarinda kasr olmadiginda icmâ' vardir. Kasr yalniz ögle, ikindi ve yatsi namazlarinda olur. Sefer hâlinde bu namazlari kisaltmanin Kur'ân'dan delili "Yeryüzünde sefere çiktiginiz zaman, eger kâfirlerin size-fenâlik yapacagindan endîse ederseniz, namazdan kisaltmanizda üzerinize vebal yoktur..." (en-Nisâ: 101) âyetidir. Kasr'in mesrûiyyet sebebi bu âyette sarahatle düsmandan korkma olmus iken, seferin mesakkati gerektirir olmasi dolayisiyle, her uzun seferde mesru' kilinmistir.
Bu bâb basligindaki "Kaç gün ikaamet edecek?" suâlinin cevâbi, bâbdan sonra gelen hadîslerde mevcûddur.

[3] Ibn Abbâs'in ibaresi harfiyyen: "Biz eger ondokuz gün sefer edersek..." seklinde terceme edilmek gerekti. Fakat maksadinin tercemedeki ibare oldugu, hadîsin bas tarafinda ".ikaamet etti" demesiyle sabit oldugu gibi, Ebû Ya'lâ'nin AfMS/icrfindeki rivayette "Sefere çikip da bir yerde ondokuz gün ikaamet edersek..." seklinde; Tirmizî'deki diger bir vecihten gelen nakilde "Bundan daha çok ikaamet edersek, namazi dört rek'at kilariz" denmis olmasindan da sabit bulunmaktadir.

[4] Müslim'in rivayetinde "Medine'den hacca..." diye tasrîh edilmistir. Bu hacc seferi, Veda Hacci seferidir. Hicret'in onuncu senesi Zu'1-ka'de ayinin yirmibe-sinci cumartesi günü öglen ile ikindi arasinda Medine'den çikilmis. O günün ögle namazi Medine'de dört, ikindi namazi Zu'1-Huleyfe'de iki rek'at olarak kildirilmis ve Zu'1-hicce'nin dördüncü pazar sabahi Mekke'ye varilmisti. On gün içinde hacc mensekleri îfâ ve ümmete bizzat Peygamber tarafindan ögretilip, Zu'1-hicce'nin ondördüncü çarsamba günü sabahi Mekke'den hareketle Medîne'-ye dönülmüstü.

[5] Mekke'de ikaametten, Mekke ile havâlîsi olan Minâ, Arafat ve Müzdelife'deki ikaametlerin toplami kasdedilmistir; yalniz Mekke'deki ikaamet bahis konusu degildir

[6] Buhârî, o günlerde Minâ'da kilinan namaz hakkinda ihtilâf oldugu için, mes'e-Ienin hükmünü zikretmeyip, mutlak olarak "Minâ'da namaz babi" demistir

[7] Müslim'in bir rivayetinde râvî: "Peygamber (S) Minâ'da yolcu namazi*kildirdi. Ebû Bekr de, Umer de, sekiz yâhud alti sene Usmân da böyle kildirdilar" demistir. Buna göre Usmân'in Minâ'da namazi kisaltmasi sekiz veya alti sene devâm ettikten sonra, orada mukîm namazi kilmaga baslamis ve bu yüzden bâzi sahâbîlerin ta'rîzlerine ugramistir.

[8] Müslim'in lâfzinda "Halk en emîn ve en çok oldugu hâlde"; diger rivayetteki lâfzinda: "Insanlar en çok olduklari hâlde... Veda Hatci'nda iki rek'at kildirdi" diye gelmistir.
Harise ibn Vehb (R)'in bu rivayetinden, seferde korku olmaksizin da namazi kisaltmanin cevazi istinbât olunmustur ki, bu, cumhurun kavlidir. Kasru salât'in korku ve harb zamanina hâss kilinmis oldugunu zannedenlere karsi da bu hadîs pek kuvvetli bir hüccettir

[9] Bu, hacc amellerinden sonra tas atmak için Minâ'da ikaamet edildigi günlerde olmustur

[10] Ibn Mes'ûd'un îstircâ âyetim okumasinin sebebini, bundan önceki Harise ibn Vehb hadîsi göstermektedir ki, Ibn Mes'ûd, Usmân'in Minâ'da namazi dört rek'at kildirmasini sünnete aykiri bulmus oluyor.

[11] Ibn Mes'ûd'un bu sözü, Hanefiler'ce seferde kasrin vucûbuna; sâir tâifelerce bilâkis dört kilmanin cevazina delâlet eder gibi görünmüstür.

Usmân'in Minâ'da namazi dört rek'at kilmasindakI sebeblerden biri olmak üzere, su görüs de ileri sürülmüstür: Bu bâbda sahîh vecih -Allâhu a'lem- sudur: Usmân ile Âise'nin seferde namazi dört rek'at kilmalari, Rasûlullah'm kasr ile itmam arasinda muhayyer iken, kendi ihtiyarini ümmet hakkinda en kolay :L olan cihete -ki kasrdir- sarf etmis olduguna i'tikaad ettiklerinden dolayidir... "Hâsseten "Rasûlullah'm iki sey arasinda muhayyer birakilip da en kolay cihetini tercih etmedigi hiçbir vakit vâki' degildir. Meger ki bu cihetlerden biri günâh olsun" hadîsi de Âise'den rivayet edilmistir. Kasr ile itmamin her ikisi de caiz u olunca, Usmân ile Âise, azimet ve siddet tarafini ruhsata tercîh eylemislerdir.Ibn Mes'ûd'un inkâr ve ayiblamasiridan sonra yine Usmân'in ardinda namazi,dört rek'at kildiginda kendisine: Sen bundan dolayi Usmân'i ayiblamistm? denildiginde,"Ihtilâf çikarmak serrdir" demekle özür bildirmesi de cevazin ve azî-meti tercîh ettiginin delilidir (Ibn Battal).

Tirmizî, öteki görüs sahihlerinin azinlikta olduklarini belirtmek için söyle demistir: Bu hususta ümmetin ameli, Peygamber'in fiili ve Ebû Bekr'le Umer'-in fiilleri üzerine carîdir ki, seferde namazi kisaltmaktir. Muhammed ibn Sah-nûn ile Imâm Mâlik ve Ahmed'den sabit olan rivayet de budur. Sevrî'nIn, Hammâd'm kavilleri de böyledir. Umer, Alî, Câbir, Ibn Abbâs ve Ibn Umer'-den nakledilmis olan da budur. Sahabe ve tabiîn cumhuru Iddiasi nasil kabul edilebilir? Bu sebeble Hasen ibn Hay, ibn Süleyman, ka'sden dört rek'at kilan müsâfirin namazi tekrar kilmasiyle hükmetmislerdir (es-Sünen).

Hanefîler'in seferde kasrin vucûb ve. azimeti hakkinda dayandiklari delillerden bâzilari sunlardir:

a. Safiîhayn'da rivayet olunan Hz. Âise'nin: "Allah namazi farz kildiginda hazarda da seferde de ikiser rek'at olarak farz kilmisti. Sefer namazi iki rek'at olarak ibkaa edildi de hazar hâlindeki namaza iki rek'at ziyâde kilindi" hadîsi;

b. Müslim'de Ibn Abbâs'tan rivayet olunan: "Allah (ögle, ikindi, yatsi) namazlarinin hazarda dört, seferde iki, harb hâlinde de bir rek'at kihnmasiniPey-gamber'Inizin dili ile farz kilmistir" hadîsi;

c. Neseî'nin rivayet ettigi Ibn Umer'in: "Rasûlullah (S) bize seferde iki rek'at kilmamizi emir buyurdu" hadîsi.

Bu hadîsler ve digerleri, seferde namazi kasr etmenin vucûbuna sarahaten delâlet etmektedir. Hadîslerdeki "farz kildi" ve "emretti" ta'bîrleri vucûbu ifâde hususunda birer nass'tir.

[12] Zu'1-hicce'nin dördüncü günü sabahi Mekke'ye girdi, sekizinci gününde Minâ'ya çikti. Mekke'de dördüncü günün öglesinin evvelinden sekizinci günü öglesi sonuna kadar dört gün ikaamet etti. Iste bu, bâb basligina cevâb ve delîl olan yerdir. Her ne kadar hadîste bu müddetin sonu tasrih edilmemisse de, bu son vâki' da ma'rûftur. Yâhud da murâd Medîne'ye yönelinceye kadarkI ikaametidir; o da Enes hadîsinde geçtigi üzere on gündür (Askalânî, Kastallânî).

[13] Zu'1-hicce'nin dördünde pazar sabahi Mekke'ye vardi. O günün sabah namazi Mekke hâricinde Zûtuvâ'da kilinmisti. Pazartesi, sali, çarsamba günleri Mekke'de ikaamet edildikten sonra, sekizinci persembenin kusluk vaktinde Minâ'ya gelmistir ki, o vakte kadar Mekke'de yirmi (gelisteki sabah namazi dâhil edilirse yirmibir) vakit namaz kildirmistir. O gece MInâ'da kalindi. Ertesi cu-mua günü de Minâ'dan Arafat'a hareket edildi. Zevalden sonra Arafat'a varildi. O gün Arafat yakinindaki Nemiremevkiinde hutbe yapildi. Günesbatincaya kadar orada kalindiktan sonra, cumartesi gecesi Muzdelife'ye gelindi...

[14] Buhârî bu mutâbaati Kitâbu'l-Hacc'da, temettü', kiran ve ifrâd bâbmda mev-sûlen rivayet etmistir

[15] Ebû Zerr ile Ebû'1-Vakt nüshalarinda: "Namaz ne kadar mesafede kisaltilir?" seklindedir. Buhârî burada kasr mesafesi hakkindaki rivayetleri toplamak istemistir. Buhârî, yolcunun, ulasmak istedigi zaman namazi kisaltmak caiz olacak ve ondan daha azinda kisaltma caiz olmayacak olan mesafeyi beyân etmek istiyor. Bu, hakkinda çok ihtilâf yayilmis olan konulardandir. Ibnu'l-Munzir ve baskasi bu konuda yirmi kadar görüs hikâye etmistir. Bu husustaki görüslerin en azi bir gün bir gecedir. En çogu da beldesinden gâib oldugu süredir. Musannif, bâb basligini soru lafziyla getirmis, akabinde tercihinin kasr mesafesinin en azi olan bir gün ve bir gece olduguna delâlet edecek sözü de getirmistir (Ibn Hacer).

[16] Bu bâbdaki 9 rakamli hadîste.

[17] Bunu Beyhakî, sahîh bir senedle mevsûlen rivayet etmistir. Onalti fersah, agirlik beraber olarak iki günde yâhud bir gün bir gecede kat edilen mesafedir ki, Imâm Mâlik, Safiî ve Ahmed bunu kasr mesafesi saymislardir. Ebû Hanîfe üç merhalenin, yâni yirmidört fersahlik mesafenin asagisinda kasri tecviz etmez. Evzâî, bir günün yolculugunda kasra kaaildIr. Dâvûd Zahirî ise, seferin uzununda da, kisasinda da kasr caizdir, der. Sefer üç günlük olursa kasrin efdaliy-yeti muttafakun aleyhdir... (Tecrid Ter., III, 381).

[18] Buhârî, onun bu mutâbaatini "Bu hadîs mevkuftur" diyen kimseyi def için zikretmis ve mevkuf olmadigini göstermistir. Bunu îbn Ebî Seybe, Müsned'm-de rivayet etmistir

[19] Kadinin mahremi ile sefer edip edemiyecegimes'elesiyle ilgili olan bu hadîsin, mutlak olarak seferde namazi kisaltma mesâfesiyle de alâkasi vardir. Bu husustaki rivayetlerin hepsi sahihtir. "Berîden" rivayetinden maadasini te'lîf çok kolaydir: Bir gün bir gece rivayeti, yirmidört saatlik mesafeye sefer olup, yavas yürüyüsle bu mesafe alelade üç menzilde kat' olundugu için, bir gün bir gece rivayeti ile üç gün rivayeti arasinda ma'nâ farki kalmamis olur. "Yevmen" ile "leyleten" ta'bîrleri de yine evvelki ma'nâlarda kullanilmistir. "Yevmgn" deyince gecesiyle birlikte bir gün; "leyleten" deyince de gündüzü ile birlikte bir gece kasdolunur.

[20] Ibn Ebî Kesîr'in mutâbaatini Ahmed, Süheyl Ibn Sâlih'inkini Ebû Dâvûd ile Ibn Hibbân, Imâm Mâlik'inkini de Müslim ve digerleri mevsûlen rivayet etmislerdir (Kastallânî).

[21] Buhârî burada "Sefere çikan kimse hangi vakitten i'tibâren ve seferden dönerken de hangi vakte kadar namazi kisaltir?" suâlinin cevâbini getirmektedir

[22] Alî'nin bu fiilini Hâkim ile Beyhakî mevsûlen rivayet etmislerdir

[23] Zu'1-Huleyfe, Medine'den alti veya yedi mü uzakliktadir. Enes bu hadîsle, Veda Hacci için Medine'den çikildigi gün ögle namazinin Medine'de dört rek'at, ikindi namazinin Zu'1-Huleyfe'de iki rek'at kilindigini haber veriyor. Buna göre sehirden çikmamis bulunan yolcu, vakit namazini itmam ile kilmak gerektir

[24] Usmân'in bu te'vîlerinin bâzi sebebleri daha önce verilen 11. hasiyede geçmisti

[25] Buhârî, Abdullah ibn Umer'in bu kissasini burada ta'lîk seklinde, Kitâbu'I-CIhâd'da Eslem tarîkinden mevsûlen rivayet etmektedir. Hâdise Mekke'den Me-dîne'ye dönülürken vâki' olmustur. Yolda Abdullah ibn Umer'in zevcesi meshur Muhtar es-Sakafî'nin kizkardesi Safiyye bintu Ebî Ubeyd'in vefati haber alinmis ve sür'atle yol almaya lüzum görülmüstür. Iste bu sür'atli yürüyüs esnasinda, hadîs metninde anlatilan tatbikat cereyan etmistir

[26] Buradaki sarahatten ve diger hadîslerden aksam namazinda seferde kisaltma yapilmayacagi sabit oluyor. Bâb basligina delîl olan yer, burasidir

[27] Âmir ibn Rabîa el-Anzî -nûn'un sükûnu Ile- Habesistan'dan sonra Medine'ye hicret eden ilk sahâbîlerdendir. Hicretinde zevcesi Leylâ bîntu Ebî Heyseme de

beraberdi. Vefati bir rivayette hicretin 32. yilinda diye kaydedilmisse de, 37 yilinda olmasi rivayeti daha kuvvetlidir

[28]

Hadîsteki nafile kaydindan dolayi farz namazlari hâriç olur. Nezir ile cenaze namazlari da bir ma'nâda farz olduklarindan, binek üzerinde kilinmazlar.

Binek üzerindeki nafilede kible ciheti olsun olmasin, kasdedilen menzile dogru namaz kilinir. Farzda kible olan Ka'be cihetinden sapmak caiz olmadigi gibi, hayvan üzerinde kilinan nafilede de binegin yöneldigi cihetten -velev Ka'be cihetine dogru- inhiraf etmek caiz degildir. Zîrâ bu nafilenin kiblesi, kasdedilen menzil ciheti olmustur.

[29]

Bunda da nafilenin de, vitir namazinin da binek üzerinde, binegin yönelttigi cihete dogru kilindigi sarîh olarak beyân edilmistir.

Bu hadîslere, seferde binek üzerinde kilinan nafile namazlarda kibleye yönelmenin gerekmedigi hususunda el-Bakara: 115. âyeti de delîl teskîl etmektedir

[30]

Bu hadîs, binek üzerinde kilinacak nafile namazinda rükû' ve sucûd için îmâ edilerek kilinmasinin delilidir. Binegin gidiste yöneldigi cihet her nereye olursa olsun, o cihete dogru namaz kilinacagi; sucûd için, rukû'dakinden biraz daha fazla egilerek îmâ edilecegi tabiîdir. îmâ keyfiyyetinin basini biraz egmekle oldugu da Ahmed ibn HanbeFin Müsned'inde Ebû'Saîd Hudrî'nin rivayet ettigi hadîste sarîh olarak haber verilmistir

[31]

Iste bu ve benzeri hadîsler hep"Yüzünü artik Mescidi Haram tarafina çevir, (Ey mü'minler!) de nerede bulunursaniz (namazda) yüzlerinizi o yana döndürün...' (el-Bakara: 144-150) âyetini tahsîs ile,"Masrik da Allah'indir, magrib de. Onun için nereye (hangi semte) döner yönelirseniz Allah'in yüzü (kiblesi) oradadir. Sübhe yok ki, Allah pek vâsVdir, hakkiyle bilicidir" (el-Bakara: 115) âyetindeki ruhsatin seferde binek üzerinde kilman nafilelere masruf oldugunu gösterir. Bu tahsîs ve ruhsat vermedeki sirr, Allah Teâlâ'nin rahmetinin kemâlinden kullarina ziyâde ecir kazandirmak için nafile ibâdetleri kolaylastirmak murâd buyurmasidir. Bu düsünceden olsa gerektir ki, Imâm Ebû Yûsuf ile Safiî'den Ebû Saîd Istahrî yalniz seferde degil, hazarda bile binek üzerinde ve kibleye yönelmeksizin nafile kilmayi tecvîz etmislerdir. Hüccetleri de Buhârî'nin bu îbn Umer hadîsidir.

[32]

Bu hadîsten, farz namaz için binekten inilecegi ve kibleye yönelip kilinacagi anlasiliyor. Sübhesiz bu da imkân elverdigi ve herhangi bir zorluk olmadigi tak-dîrdedir.

Zarûretsiz farz namazlari hayvan üzerinde kilmak caiz degildir. Ma'zûr ise farzini böylece kilabilir. Meselâ seferde iken yagmur yagip da namaz kilacak kadar kuru bir yer bulamazsa, hayvani üzerinde kibleye karsi durup îmâ ile kilar ve hayvani durdurabilirse kibleye yönelmis olur; buna kaadir olmazsa, namazda kibleye yönelme kaydinda olmaz... (Tecrîd Ter,, 111,227).

[33]

Enes ibn Mâlik'in Sam'a kadar yaptigi bu sefer, Abdulmelik ibn Mervân nez-dinde Haccâc'i sikâyet etmek içindi. Basra'ya dönüsünde kendisi ile karsilayicilarin bulusma yeri Aynu't-Temr olmustu. Aynu't Temr, Küfe civarinda ve Firat'in batisinda bir yer olup, Ebû Bekr'în halifeligi sirasinda 12. hicret yilinda, Hâlid ibn Velîd tarafindan zorla fethedilmisti. Fetih sirasinda Kisrâ'nin elinde rehine duran kirk kadar Arab çocugu kurtarilip sahâbîlere dagitilmisti.

Enes Ibn Sîrîn, Enes ibn Mâlik'in esege binmesine ve artiklarinin temizligi sübheli olan esek üzerinde namaz kilmasina i'tirâz etmiyor da, yalniz kibleden baska cihete yönelerek namaz kilmasina i'tirâz ediyor. Enes ibn Mâük cevâbinda, Peygamber'in hayvan üzerinde ve hayvan kiblenin gayri cihete yönelik olarak namaz kildigini haber veriyorsa da, bu hayvanin esek olduguna dâir sarahat yoktur. Bu cihet de Serrâc'm hasen bir isnâdia yine Enes'ten rivayet ettigi bir hadîsle teeyyüd etmis bulunuyor. Müslim'de îbn Umer'den ayni mealde bir rivayet vardir. Demek ki, seferde deve ile at üzerinde nafile namazi kilmak caiz oldugu gibi, esek ve katir üzerinde de caizdir. Bunlarin ter ve bulasiklarindan sakinmaya mahal yoktur. Zîrâ Rasûluilah'm fiili ile Hayber yolunda ve Hicâz'in bilinen o sicaginda vâki' olmustur.

Hayvan üzerinde nafile kilan musallînin dizgini tutmasi ve ayaklarini hareket ettirmesi de caizdir. Yalniz kelâm etmez, sagina soluna dönmez. Bir de su-cûdda rukû'dan ziyâde egilir, o kadar

[34]

Musannif metni sevketmedi, biz de Ibrâhîm tarîkinden mevsûl olarak vâkif olamadik. Evet, Serrâc'm yaninda Amr ibn Âmir'den; oda Haccâc'dan... tarikiyle buna yakin bir metin vâki' olmustur.., (Ibn Hacer).

[35]

Buhârî bu babi, seferde tatavvu' namazi kilip kilmamak mes'elesini çözmek mak-sadiyle açmistir.

[36]

Bu sözler farz olan iki rek'attan ziyâde hiçbir namaz kilmazlardi ma'nâsini ifâde ettigi gibi, dört rek'atli farzlari da iki rek'atten fazla kilmazlardi ma'nâsina, yâhud da her iki ma'nâya birden hamledilebilir. Hâlbuki Müslim'deki, Hafs ibn Asim'in, amucasi Ibn Umer ile birlikte Mekke yolunda vâki' olan seferini anlatan hadîsinde söyle diyor: "Ögle namazini bize iki rek'at olarak kildirdi, sonra

If kondugu menzile döndü. BIz de beraber dönüp birlikte oturduk. Namaz kildir-;s digi yöne bir aralik gözü ilisti; bir takim Insanlarin namaza durmus olduklarini gördü. Bunlar ne yapiyor? diye sordu. Nafile namazi kiliyorlar, dedim. Bunun üzerine: Eger ben nafilelerden birini kilacak olaydim, farzi tamâm kilardim. Seferde Rasûlullah ile birlikte bulundum; vefat edinceye kadar iki rek'atten ziyâde kildirmadi.." Bundan maksadinin, nafilelerin kilinmaz idigini haber vermek oldugu anlasiliyor.

[37]

Seferde farz namazdan evvel veya sonra râtibe sünnetleri kilinir mi? mes'eiesi âlimler arasinda, hakkinda ihtilâf edilen mes'elelerdendir. Tirmizî söyle demistir: "Peygamber'in sahâbîlerinden bâzilari, seferde tatavvu' kilmak re'yinde bulunmuslardir. Ahmed ibn Hanbel ile Ishâk ibn Râhûye de buna kaaüdir. Ilim %! ehlinden bâzilari da farzlardan ne evvel, ne" de sonra kilmamak görüsünde bulunmuslardir. Seferde tatavvu' kilinmaz diyenlerin kasdettikleri ma'nâ, ruhsati kabulden ibarettir. Yoksa her kim tatavvu' kilarsa çok faziletine nail olur. Ilim ehlinin çogunun kavli iste budur. Onlar seferde tatavvu'u tercîh ederler".

Nevevî'ye göre seferde nafile kilmak mes'elesinde âlimler üç firkaya ayrilmislardir: Bir firkaya göre mutlaka men' edilmistir. Digerine göre mutlaka caizdir. Üçüncülere göre ise râtibeler Ile mutlak nafileler arasinda fark vardir. Râtibeler terk olunur ve mutlak nafileler edâ olunabilir. Ibn Umer'in mezhebi de budur (IbnHacer, Fethu'l-Barî)

[38]

Bu rivayeti ez-Zuhlî de, ez-Zuhriyyât'ta. mevsûlen rivayet etmistir.

[39]

Merfû' haberin ardindan ibn Umer'in fiilini getirmesi, bununla amel etmenin müstemirr oldugunu ve buna herhangi bir muariz ve nâsih erismedigini isaret etmektir.

[40]

Buhârî "Namazi Kisaltma Bâblari" içinde cem1 bâblarmi getirdi. Çünkü cem' de zamana nisbetle bir kisaltmadir. Sonra oturarak kilinan ma'ziretli namazini getirdi. Zîrâ bu da bâzi fiillerin suretlerine nisbetle bir kisaltmadir.

[41]

Burasi bâzi nüshalarda "Binek sirtinda yol alirken..." seklinde gelmistir ki, ma'nâda bir degisiklik yoktur. Açiktir kî yürüyüs hâlinde ve binek üzerinde iken farz namaz kilinmaz. îbn Abbâs'm maksadi cem'u te'hîr oldugu görülüyor. Bu da ögle.namazini ikindi ve aksam namazini yatsi ile birlikte kilmaktir

[42]

Buhârî bu bâbda üç hadîs getirdi. Biri IbnUmerhadîsidir ki, bu yürüyüs siddetli oldugu zaman ile kayidlanmistir. Ikincisi Ibn Abbâs hadîsidir ki, o da yürümekte oldugu zaman ile kayidlanmistir. Üçüncüsü de mutlak olan Enes hadîsidir. Buhârî mutlak ile ameli isaret olarak bâb basligini mutlak yapmak istedi. Zîrâ mukayyed olan onun ferdlerinden bîr ferd hadîsdir. Buhârî, yürür olsun yâhud olmasin, yürüyüs siddetli olsun yâhud olmasin, musâvî olarak seferde cem'in cevazi görüsünde gibidir. Bu, âlimler arasinda ihtilâf edilen meselelerdendir. Sahabe, tabiî ve fakîhlerden birçoklari mutlak olarak cem' görüsündedir. Bir topluluk, Arafe ve Muzdelife disinda cem' mutlak olarak caiz olmaz demistir... (Fethu'I'Bört).

[43]

Alî ibnu'l-Mubârek'in mu tabami, Ebû Nuaym el-Mustahrachnda. mevsûlen rivayet etmistir. Harb'in mutâbaasini ise musannif Buhârî bu bâbdan sonraki bâb içinde mevsûlen rivayet etmistir

[44]

Bu hadîste cem' edilen namazlarin her biri için ikaamet edildigi haber verilmis, fakat ezandan söz edilmemistir. Buna göre Buhârî'nin bâb basligindan maksadi: Ezan okur mu, yoksa ikaametle yetinir mi? seklidir.

[45] Bu, cem'u takdime ve cem'u te'hîre muhtemildir. Buhârî bu hadîsi, bundan önce geçen Ibn Umer hadîsiyle müfesser "(tefsîr edilmis) olarak getirmistir. Çünkü Enes hadîsinde mücmellik vardir. Tefsîr edilen ise, tefsîr ediciye tâbi'dir (Kas-tallânî).

[46] Buhârî bu sözüyle 13. bâbda geçen Ibn Abbâs hadîsine isaret etmektedir

[47] Bu hadîsler seferde iki namazi birlestirmenin, yânî iki namazi birinin vaktinde kilmanin cevazina delîl olan hadîslerden bâzilaridir. Sahîhayn 'da ve diger hadîs kitâblarinda daha birçok sahâbîden nakledilmis baska hadîsler de vardir.

Sahabe ve tabiî fakîhleri iki namazi birlestirmenin cevazinda, birlestirme sifatinda ve birlestirmeyi mubah kilan seylerde Ihtilâf etmislerdir. Bir kerre Arafat'ta cem'u takdim ile ögle ve ikindiyi; Muzdelife'de cem'u te'hîr ile aksam ve yatsi namazlarini kilmanin caiz oldugunda ittifak etmisler ve bu namazlari cem' ederek kilmak sünnettir demislerdir. Bu iki mekânin hâricinde cem'in cevazinda ise ihtilâf etmislerdir. Ebû Hanîfe ile ashabi, hiçbir veçhile iki namazi cem' etmenin caiz olmadigina kaail olmuslardir. Sahâbîlerden Ibn Mes'ûd ile Hasen Basrî, Muhammed ibn Sîrîn, Ibrâhîm Nahaî, Esved ibn Yezîd'in de kavli budur.

Fakîhler cumhuru ise, zikredilen hadîslerin zahirine tutunarak, gerek tak-dîmen, gerek te'hîren seferde iki namazi cem' etmenin cevazina kaaildirler. Bu görüse de Alî ibn Ebî Tâlib, Saîd ibn Ebî Vakkaas, Saîd ibn Zeyd, Usâme ibn Zeyd, Muâz ibn Cebel, Ebû Mûsâ el-Es'ârî, Ibn Umer, Ibn Abbâs gibi birçok sahâbîlerle tabiîlerden birçok fakîhler kaaildirler...

Hanefîler'in baslica delili Sahîhayn'daki Ibn Mes'ûd hadîsi ile Müslim'deki Ebû Katâde hadîsidir. Ibn Mes'ûd: "Ben RasûluIIah'in Muzdelife'den baska hiçbir yerde hiçbir namazi vaktinin hâricinde kildigini görmedim. Iste Rasûlullah Muzdelife'de aksam ile yatsiyi cem' etti. Bir de sabah namazini erkence ve vaktinden evvel kildirdi" demistir.

Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Kebîr'Indeki rivayetinde Ibn Mes'ûd: "Birini vaktinin sonuna kadar geri birakir, digerini ise vaktinin evvelinde kilmak suretiyle ta'cîl ederek.." demekle, bu cem'in sûrî oldugunu ve her iki namazin kendi vakitleri içinde kilinmis oldugunu anlatiyor.

Ibn Abbâs'm Müslim'deki su hadîsi de dikkate deger: Ibn Abbâs: "Rasûlullah (S) bir kerre korku ve yagmur yokken Medîne'de ögle ile ikindiyi ve aksam ile yatsiyi birlikte kildirdi" demistir. Bunun sebebi soruldukta: "Ümmetini günâha sokmamak için" cevâbini vermis ve bunun tesrîindeki hikmeti beyân etmistir. Müslim'deki bu son hadîs korku, sefer, yagmur olmadigi hâlde sirf cevazi beyân ve güçlügü kaldirmak için ögle ile aksam namazlari son vakitlerinden çikarilmaksizin, ikindi ve yatsi namâzlariyle evvel vakitlerinde sûretâ cem' edilerek kildirilmis olmasi da mümkindir.

[48] Bu hadîste anlatilan hastalik, Peygamber'in son hastaligi degildir. Humeydî'-nin -Buhârî'nin rivayetine nazaran- tasrîh ettigi gibi, eski bir hastaligidir. Ondan sonra vefat etmezden evvelce bir daha oturarak namaz kildirmis, cemâat ayakta olarak iktidâ ettikleri hâlde, oturmalarini emretmemistir. Evvelki hastaliginin sebebi Enes ile Câbir tarafindan açiklanmis oldugu veçhile, attan düsüp sag yaninin incinmesi ve hattâ Câbir hadîsine göre ayagi yanlmasidir.

Bu hadîsten su hükümler çikarilmistir: Ayaktakilerin oturana iktidâsi sahihtir. Bütün fiillerinde imâma mutâbaat vâcibdir. Muktedî rükû' ve sucûdda ve diger namaz fiillerinde imâmdan öne geçemez. Ebû Hanîfe, ikinci hadîsteki taksîme bakarak, imâmin vazîfesi tesmî; me'mûmun vazîfesi de tahmîddir, demistir. Mâlik ve bir rivayette Ahmed ibn Hanbel de bu görüstedir.

[49] Bâsûr, mak'addaki damarlarin agzinda kati ve sevdâvî kandan hâsil olan ziyâde etlerdir. Bunun meme dügmesine benzeyen kismina "sulûliye" denir ki, memeli basur denilendir. Enli ve müdevver olan kismina da "ayniye" denilir

[50] Bu suâl farz olsun, nefl olsun; hasta namazi hakkinda sorulmustur. Ancak nafile kilan, ma'ziretli olsun, olmasin; bu ruhsattan istifâde edebilirse de, farz kilacak olan imâm olsun, me'mûm olsun yâhud münferid olsun bu ruhsattan istifâde için kiyamdan âciz olmasi sarttir

[51] Buradaki nâim, uyuyan demek olmayip, yan yatan demektir. Nitekim Buhârî'-nIn "Nâimen" lâfzini "Mudtacian" ile tefsîr ettigini nüshalarina kaydeden râvîlerin rivayeti de bunu te'yîd edicidir. Müsnedu Ahmed'dekî bir rivayetinde de "Mudtacian" demis olmasi, maksadin yan yatmak oldugunda sübhe birakmiyor

[52] Buhari bu Imrân ibn Husayn hadîsini buradaki arka arkaya gelen üç bâbda da ayri ayri üç tarikten rivayet etmistir.

[53] Buhârî'nin lâfzinin ma'nâsina oldugunu anlatan bu tefsîri, el-Asîlî, Ebû Zerr ve Ebû'1-Vakt nüshalarinda tesbît edilmistir

[54] Atâ ibn Ebî Rebâh'in bu görüsünü Abdurrazzâk, Ibn Cureyc tarîkinden; o da Atâ'dan olmak üzere buna yakin ma'nâda olarak mevsûlen rivayet etmistir

[55] Dârakutnî'nin Alî(R)'den merfû' olarak rivayet ettigi: "Buna da gücün yetmezse yüzünü kibleye yönelterek sag yani üzere yatarak... "hadîsine göre sünnet olan, kabre konan meyyit hey'etin-de olarak, sag yanina yatar

[56] Hasen Basrî'nin bu görüsünü Ibn Ebî Seybe ma'nâsiyle mevsûlen rivayet etmistir

[57] Bu hadîslerin zahirine göre ayni rek'atin yansini ayakta, diger yarisini oturarak kilmak câîz olduguna Ebû Hanîfe, Mâlik, Safiî ve imamlarin çogu kaail olmustur. Hattâ ayakta iken oturmak veya oturmus iken ayaga kalkmak arasinda fark yoktur.

Bu hadîslerden fakîhler, ayakta namaza baslayan musallînin namaz kilarken hastalanarak oturmasi ve bunun aksi yânî oturarak baslayanin namaz esnasinda iyilesip ayakta kilarak tamamlamasinin cevazina ve yine böyle yatarak namaza baslayip da sonra ya oturarak veyahut ayakta kilmaya muktedir olanin, hâlin icâbina göre namazi tamamlamasinin lüzumuna istidlal etmislerdir